

УДК 796.323

ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ У КОМАНДНИХ СПОРТИВНИХ ІГРАХ В ПРОЦЕСІ БАГАТОРІЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Олена Мітова

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Анотації:

Актуальність теми дослідження. Аналіз сучасних тенденцій розвитку командних спортивних ігор, особливостей багаторічної підготовки спортсменів, які в них спеціалізуються та останні наукові дослідження у системі контролю в олімпійському спорті свідчить про необхідність наукового обґрунтування загальної технології системи контролю, яка б була узгоджена з завданнями та спрямованістю стадій та етапів багаторічної підготовки. **Мета дослідження:** розробити та теоретично обґрунтувати технологію реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення. **Матеріал і методи:** наукове обґрунтування загальної технології реалізації системи контролю на основі узагальнення наукових досліджень зі спортивних ігор, відбувалось поєднання сучасних тенденцій розвитку ігрових командних видів спорту та останніх тенденцій системи теоретичних знань про контроль у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті. У ході дослідження було використано такі методи дослідження: аналіз спеціальної, науко-

Technology of Implementation of the Control System of Team Sports Games in the Process of Long-term Improvement

Relevance of the research topic. The analysis of modern trends in the development of team sports games, the characteristics of the long-term training of athletes who specialize in them and the latest scientific research in the control system in Olympic sports indicate the need for scientific substantiation of the general technology of the control system, which would be consistent with the tasks and focus of the levels and stages of long-term training. **Purpose of the research:** to develop and theoretically substantiate the technology for implementing the control system in team sports games in the process of many years of improvement. **Material and methods:** the scientific substantiation of the general technology for the implementation of the control system in team sports games was formed on the basis of generalization of scientific research on sports games, there was a combination of modern trends in the development of team sports and the latest trends in the system of theoretical knowledge about control in the system of training athletes in Olympic sports. In the course of the study, the following research methods were used:

Технология реализации системы контроля в командных спортивных играх в процессе многолетнего совершенствования

Актуальность темы исследования. Анализ современных тенденций развития командных спортивных игр, особенностей многолетней подготовки спортсменов, которые в них специализируются и последние научные исследования в системе контроля в олимпийском спорте свидетельствуют о необходимости научного обоснования общей технологии системы контроля, которая была бы согласована с задачами и направленностью стадий и этапов многолетней подготовки. **Цель исследования:** разработать и теоретически обосновать технологию реализации системы контроля в командных спортивных играх в процессе многолетнего совершенствования. **Материал и методы:** научное обоснование общей технологии реализации системы контроля в командных спортивных играх было сформировано на основе обобщения научных исследований по спортивным играм, происходило сочетание современных тенденций развития игровых командных видов спорта и последних тенденций системы теоретических знаний о контроле в системе подготовки спортсменов в олимпийском спорте. В ходе исследования

II. Науковий напрям

во-методичної літератури, аналіз документальних матеріалів, педагогічне спостереження, системний метод, узагальнення та систематизація даних. **Результати роботи:** у статті надано наукове обґрунтування загальної технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх у процесі багаторічного удосконалення. Представлено мету, принципи, підходи, характеристика всіх етапів та складових технології. **Висновки:** використання загальної технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх у процесі багаторічного удосконалення дозволяє оптимізувати систему контролю підготовленості та змагальної діяльності спортсменів, які спеціалізуються у командних спортивних іграх, з урахуванням специфічності командної гри та завдань етапу багаторічної підготовки.

Ключові слова:

система контролю, командні спортивні ігри, технологія, багаторічна підготовка.

analysis of special scientific and methodological literature, analysis of documentary materials, pedagogical observation, systemic method, generalization and systematization of data. **Results of the work:** the article presents the scientific substantiation of the general technology for the implementation of the control system in team sports games in the process of long-term improvement. The goal, objectives, principles, approaches, characteristics of all stages and constituent parts of the technology are presented. **Conclusions:** the use of the general technology for the implementation of the control system in team sports games in the process of long-term improvement makes it possible to optimize the control system of the preparedness and competitive activity of athletes specializing in team sports games, taking into account the specifics of the team game and the tasks of the long-term training stage.

control system, team sports games, technology, long-term training.

были использованы следующие методы исследования: анализ специальной научно-методической литературы, анализ документальных материалов, педагогическое наблюдение, системный метод, обобщение и систематизация данных. **Результаты работы:** в статье представлено научное обоснование общей технологии реализации системы контроля в командных спортивных играх в процессе многолетнего совершенствования. Представлены цель, задачи, принципы, подходы, характеристика всех этапов и составляющих частей технологии. **Выводы:** использование общей технологии реализации системы контроля в командных спортивных играх в процессе многолетнего совершенствования позволяет оптимизировать систему контроля подготовленности и соревновательной деятельности спортсменов, специализирующихся в командных спортивных играх, с учетом специфики командной игры и задач этапа многолетней подготовки.

система контроля, командные спортивные игры, технология, многолетняя подготовка.

Постановка проблеми. Наукове обґрунтування системи контролю в олімпійському спорті представлено у фундаментальних працях науковців [5, 7, 10, 11, 16].

Однак сучасні тенденції розвитку теорії спортивної підготовки, постійно зростаючі вимоги до спортсмена сьогодення на різних етапах багаторічної підготовки, відмінності у підходах до різних складових процесу підготовки в різних видах спорту свідчать про необхідність постійного удосконалення й урахування специфічності у системі контролю також [10, 17, 18, 19]. Від успішного розв'язання цієї проблеми багато в чому залежить рівень досягнень спортсменів нашої країни та збереження їх фізичного та психічного здоров'я.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєві відмінності змагальної діяльності та системи підготовки у командних спортивних іграх порівняно з циклічними або індивідуальними видами спорту є підґрунтям для пошуку найбільш оптимальних підходів до контролю та оцінки різних сторін підготовленості атлетів, які в них спеціалізуються, про що свідчить низка наукових досліджень останнього десятиріччя [20, 21, 22, 23, 24].

Аналіз сучасних тенденцій розвитку командних спортивних ігор, особливостей багаторічної підготовки спортсменів, які в них спеціалізуються та останні наукові дослідження у системі контролю в олімпійському спорті свідчать про той факт, що різні аспекти системи контролю у командних спортивних іграх розглянуто у роботах багатьох вчених [5, 9, 15, 22, 24], однак ці праці стосувались або окремих етапів багаторічної підготовки, або окремих складових контролю (контроль змагальної діяльності, контроль підготовленості тощо), або не враховували сучасних тенденцій розвитку командних спортивних ігор та останніх положень теорії спорту, й не були представлені у вигляді технології реалізації системи контролю продовж багаторічної підготовки.

Технологія у спорті – це системна категорія, орієнтована на дидактичне застосування наукового знання, наукові підходи до аналізу та організації процесу підготовки з урахуванням емпіричних інновацій тренера та спрямованості на досягнення високих результатів.

У сфері фізичної культури і спорту науково обґрунтовано технології реалізації [2], технології проектування [3] або структурно-функціональної моделі [4] тих чи інших складових системи підготовки спортсменів, фізичного виховання та фізичної рекреації, однак теоретичного обґрунтування технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх протягом багаторічного удосконалення, яка б враховувала сучасні тенденції розвитку спортивних ігор та особливості змагальної діяльності гравців на кожному етапі багаторічної підготовки у науково-методичній літературі не знайдено. Тому даний напрям досліджень є актуальним.

Мета дослідження: розробити та теоретично обґрунтувати технологію реалізації системи контролю у командних спортивних іграх у процесі багаторічного удосконалення.

Матеріали та методи. Організація дослідження. Пошук даних здійснювався за допомогою аналізу науково-методичної літератури та нормативної документації.

II. Науковий напрям

Процедура. Наукове обґрунтування загальної технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх було сформовано на основі узагальнення наукових досліджень зі спортивних ігор, відбувалось поєднання сучасних тенденцій розвитку ігрових командних видів спорту та останніх тенденцій системи теоретичних знань про контроль в системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті.

Методи дослідження. У ході дослідження було використано такі методи дослідження: аналіз спеціальної, науково-методичної літератури, аналіз документальних матеріалів, педагогічне спостереження, системний метод, узагальнення та систематизація даних.

Аналіз спеціальної, науково-методичної літератури використано для з'ясування сучасних тенденцій розвитку командних спортивних ігор, ретроспективного аналізу теоретико-методичних основ системи контролю у спорті, проблемного поля системи контролю у командних спортивних іграх. Аналіз документальних матеріалів використано для визначення структури, змісту й особливостей тренувальної та змагальної діяльності спортсменів у командних спортивних іграх. Початковий пошук науково-методичної літератури охопив 45 джерел; в остаточний список включено 24 джерела.

Системний метод полягав у дослідженні контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення, як цілісної множини елементів в сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто розгляд технології реалізації системи контролю як модель реалізації. Метод узагальнення та систематизації, даних використовувався з метою представлення технології комплексного контролю відповідно до стадій та етапів багаторічної підготовки з урахуванням всіх складових системи контролю.

Результати дослідження. Враховуючи сучасні тенденції розвитку спортивних ігор, останні тенденції теорії спортивної підготовки, спільні закономірності системи контролю на кожному етапі багаторічної підготовки нами було запропоновано загальну технологію реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення, яка є уніфікованою за своїми складовими структурними підрозділами для всіх етапів багаторічної підготовки, але відмінною за змістом та спрямованістю цих структурних одиниць залежно від завдань конкретного етапу багаторічного удосконалення атлетів в ігрових командних видах спорту.

У науковій літературі галузі педагогіки та фізичної культури і спорту дуже часто застосовується побудова та проектування структурної моделі або технології реалізації при науковому обґрунтуванні будь-якого процесу, яка надасть уявлення про систему цього процесу, й забезпечить ефективність його експериментального вивчення.

Отже, у такий спосіб ми намагаємось представити технологію реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічної підготовки, що буде сприяти позитивному результату, адекватному визначеним цілям, вирішити конкретні завдання контролю та визначить тенденції його розвитку.

Враховуючи викладені вище теоретичне обґрунтування та практичний досвід нами була запропонована загальна технологія реалізації системи контролю у командних спортивних іграх (рис. 1).

Запропонована нами загальна технологія реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення містить основні складові: мету, підходи, принципи, види контролю, об'єкт контролю, підходи, види контролю, об'єкт контролю, предмет контролю, організаційно-методичні умови впровадження, етапи впровадження, критерії ефективності, які пов'язані між собою та у комплексі вирішують мету оптимізації системи контролю підготовленості та змагальної діяльності спортсменів, які спеціалізуються у командних спортивних іграх, з урахуванням специфічності командної гри та завдань на конкретному етапі багаторічної підготовки, відповідно до першої та другої стадії багаторічної підготовки. Дана технологія складається з чотирьох модулів.

В основу розробленої технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх у процесі багаторічного удосконалення покладені системний, комплексний, диференційований та індивідуальний підходи до контролю підготовленості, критеріїв, тестів, оцінки, об'єкту та предмету контролю з урахуванням етапу багаторічної підготовки, річного циклу, ситуаційності на ігровому майданчику, специфічності індивідуальної, групової та командної роботи тощо.

Метою технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення є оптимізація системи контролю підготовленості та змагальної діяльності спортсменів, які спеціалізуються у командних спортивних іграх, з урахуванням специфічності командної гри та завдань етапу багаторічної підготовки.

Завданнями технології є:

1. Узгодити систему контролю з завданнями, призначенням та змістом підготовки на конкретному етапі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх.

2. Сформувати систему критеріїв, тестів та оцінки різних сторін підготовленості з урахуванням особливостей підготовки на конкретному етапі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх.

II. Науковий напрям

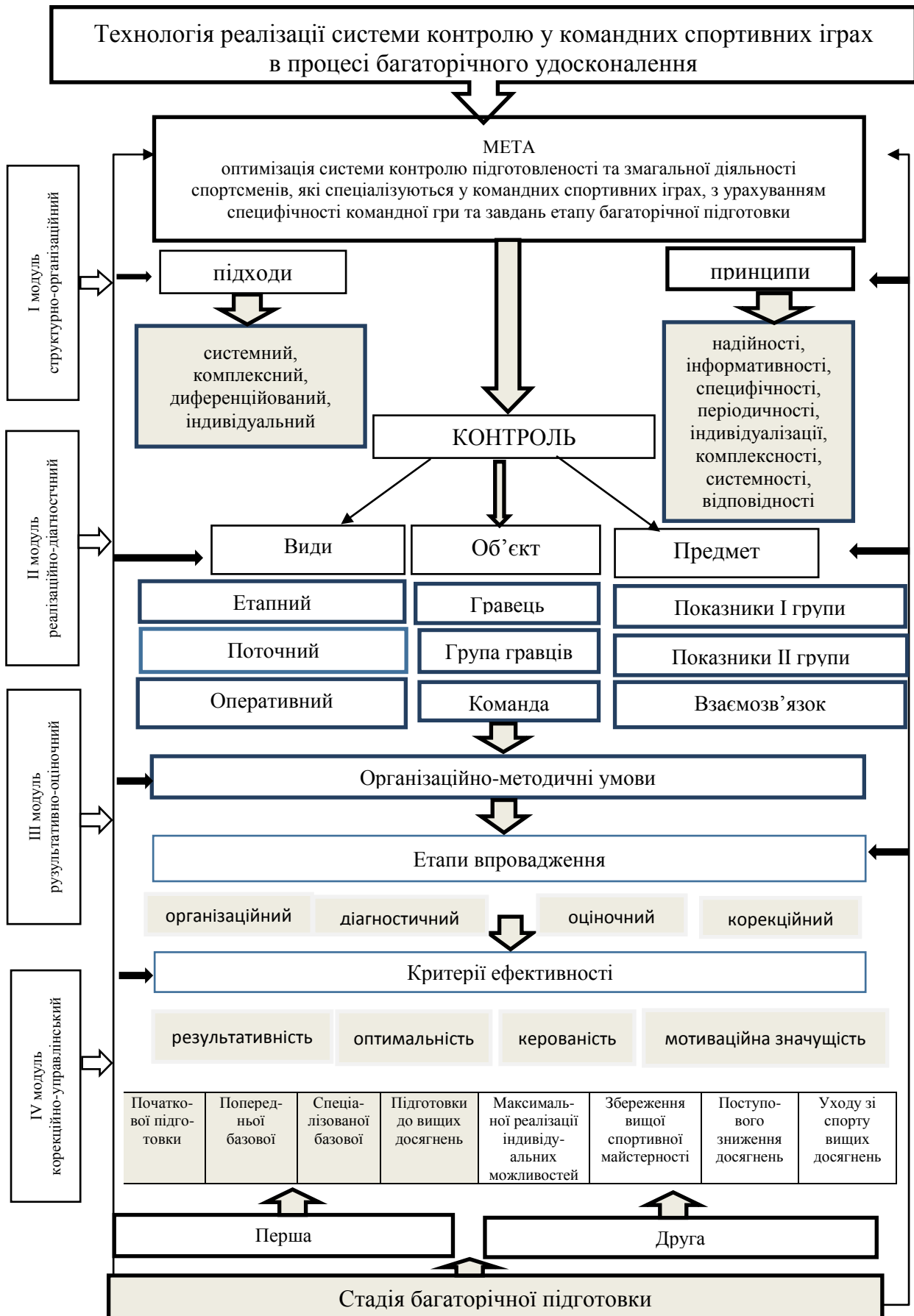

Рис. 1. Схема технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх у процесі багаторічного удосконалення

II. Науковий напрям

3. Науково обґрунтувати періодичність та терміни проведення етапного контролю з урахуванням особливостей підготовчого, змагального та перехідного періодів на конкретному етапі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх.

4. Сформувати систему критеріїв та оцінки підготовленості та змагальної діяльності з урахуванням особливостей підготовчого, змагального та перехідного періодів на конкретному етапі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх.

5. Сформувати систему тестів та критерії оцінки підготовленості та змагальної діяльності не тільки для окремого гравця, як складової частини команди, а й для групи та команди, як цілісного об'єкту контролю, з урахуванням пріоритетності сторін підготовки та особливостей змагальної діяльності на конкретному етапі багаторічної підготовки.

Аналіз спеціальної науково-методичної літератури дозволив виділити та адаптувати до системи контролю у командних спортивних іграх загальні та спеціальні принципи. Під час розробки загальної технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення ми використовували такі принципи: надійності, інформативності, специфічності, періодичності, індивідуалізації, комплексності, системності, відповідності.

Організаційно-методичні умови впровадження технології реалізації системи контролю на конкретному етапі багаторічної підготовки полягають у таких складових:

- визначення об'єкту та предмету контролю;
- розробка алгоритму контролю з урахуванням періодів річного макроциклу;
- урахування пріоритетності сторін підготовленості залежно від етапу багаторічної підготовки та функціональних обов'язків та соціального статусу гравців у команді;
- урахування умов специфічності фаз спортивної гри (напад – захист, пасивний/активний супротив, часові або просторово-часові обмеження тощо);
- формування системи критеріїв сторін підготовленості спортсмена, групи гравців, команди;
- формування системи тестів сторін підготовленості спортсмена, групи гравців, команди;
- формування системи оцінки сторін підготовленості спортсмена, групи гравців, команди;
- формування системи критеріїв змагальної діяльності спортсмена, групи гравців, команди;
- формування системи обліку статистичних кількісно-якісних показників змагальної діяльності спортсмена, групи гравців, команди (комп'ютерні програми, технічні протоколи тощо);
- формування системи оцінки змагальної діяльності спортсмена, групи гравців, команди;
- формування системи оцінки змагальної діяльності спортсмена, групи гравців, команди;
- формування системи знань щодо взаємозв'язку між показниками змагальної діяльності та рівнем підготовленості спортсмена, групи гравців, команди залежно від рівня кваліфікації, річного циклу підготовки, етапу змагального періоду (регулярний чемпіонат, серія плей-офф) тощо.

Технологія реалізації системи контролю ґрунтувалась на таких підходах, як системний, комплексний, диференційований та індивідуальний.

Системний підхід розкриває технологію як цілісний послідовний процес, елементи якого взаємозалежні та взаємообумовлені. Комплексний підхід у технології реалізації системи контролю проявляється як розуміння виявленого рівня підготовленості або змагальної діяльності не як окремого предмету контролю, а як залежного від інших чинників: умов тренувальної або змагальної діяльності, стану спортсменів, впливу партнерів по команді, впливу суперників тощо. Диференційований підхід, що застосовується у технології реалізації системи контролю полягає у розгляді характерних ознак технології для етапів на першій стадії багаторічної підготовки та на другій стадії багаторічної підготовки. Окрім того, технологія вбачає характерні особливості, дозволяють формувати підгрупи при розгляді об'єкту та предмету контролю (за ігровими амплуа, віком, статтю, стажем занять спортом, рівнем підготовленості тощо). Індивідуальний підхід технології реалізації системи контролю дозволяє розглянути технологію реалізації системи контролю, як у окремому виді командної спортивної гри, так і на конкретно означеному етапі багаторічної підготовки. Окрім того, розгляд технології реалізації системи контролю для окремого гравця у середовищі тренувальної та змагальної діяльності в командних спортивних іграх.

У запропонованій нами технології також представлено три види контролю – оперативний, поточний та етапний. Періодичність застосування кожного з видів контролю буде залежати від етапу багаторічної підготовки, особливостей змагального періоду, спрямованості навчання та завдань на конкретно означеному відрізьку тренувального процесу або змагальної діяльності, визначеного об'єкту та предмету контролю.

Об'єкт контролю у запропонованій нами загальній технології мав три основні складові, які можна розглядати, як окремо, так і у тісному взаємозв'язку між собою, а саме: гравець, група гравців, команда. При чому, група гравців розглядалась у двох ракурсах, як окрема цілісна субстанція, яка одночасно діє на майданчику та як сума показників окремих гравців. Аналогічним чином об'єкт контролю «команда»

II. Науковий напрям

розглядається також у двох напрямках, як цілісний об'єкт контролю та як сума будь-яких показників кожного члена команди.

Залежно від чіткого формулювання об'єкту контролю формують показники, що стають предметом контролю. Характерною особливістю є те, що співвідношення цих трьох складових об'єкту контролю з кожним етапом багаторічної підготовки змінюється. Якщо на перших двох етапах більше уваги у навчально-тренувальному процесі приділяється опануванню технічними навичками та розвитку фізичних якостей кожним атлетом, то контроль повинен бути спрямовано на оцінку техніки та рівню фізичної підготовленості гравців.

Предметом контролю у нашій технології є показники трьох груп – це показники першої групи, показники другої групи, та взаємозв'язок між показниками першої та другої групи показників. До показників першої групи відносяться антропометричні показники, тип нервової діяльності, швидкість реакції. До показників другої групи відносяться рівень різних сторін підготовленості, рівень розвитку фізичних якостей; показники змагальної діяльності. До предмету контролю третьої групи відноситься рівень взаємозв'язку між показниками першої та другої групи.

Критерії ефективності технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення є такими: результативність, оптимальність, керованість, мотиваційна значущість. Результативність, як підвищення спортивного результату та показників кожного гравця й команди в цілому. Оптимальність, як критерій ефективності розуміється у підборі найбільш оптимальних засобів та методів контролю та оцінки підготовленості й змагальної діяльності для даного етапу багаторічної підготовки. Керованість, як можливість підвищувати рівень управління командою та процесами підготовки й змагальної діяльності. Мотиваційна значущість дозволяє за допомогою контролю сформувати або підвищити рівень мотивації у гравців, як в межах своєї команди, так і в межах змагань (чемпіонату, кубку та інших).

Загальна технологія реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення включала чотири послідовних модулів: перший модуль – структурно-організаційний, другий модуль – реалізаційно-діагностичний, третій – результативно-оціночний, четвертий – корекційно-управлінський.

Завдання першого «структурно-організаційного» модуля полягають у визначенні компонентів, які характеризують зміст та стан технології реалізації системи контролю, а також в ознайомленні фахівців з особливостями організації проведення контролю, а саме: визначенні термінів проведення тестування протягом річного циклу залежно від особливостей змагального періоду на кожному етапі багаторічної підготовки; підборі методик та комп'ютерних програм для діагностики, що відповідають змісту навчального матеріалу, враховують пріоритетність тих чи інших видів підготовки на конкретному етапі підготовки; визначенні мети, завдань, виду контролю, функціональних обов'язків фахівців, які будуть здійснювати контроль тощо.

Другий модуль технології – «реалізаційно-діагностичний» – включає компоненти, які відображають послідовність та смислове значення етапів технології. Даний модуль розраховано на формування знань про варіанти діагностики тих чи інших показників підготовленості або контролю змагальної діяльності та способи їх використання у контролі атлетів, які спеціалізуються у командних спортивних іграх. Також даний модуль передбачено для безпосереднього проведення діагностики, тестування, контрольних нормативів тощо й фіксації показників у протоколи або спеціально створені реєстри у комп'ютерних програмах тощо.

Третій модуль технології – «результативно-оціночний» – вирішує завдання теоретичного обґрунтування відповідності оцінки підготовленості або змагальної діяльності гравців до тих норм, модельних характеристик, що відповідають рівню підготовленості, змагальної діяльності, функціонального стану або взаємозв'язку між зазначеними показниками з урахуванням різних факторів (періоду річного циклу, ігрового амплуа гравця, соціального статусу у команді, вікових та гендерних відмінностей тощо).

Четвертий модуль технології – «корекційно-управлінський» – спрямовано на визначення шляхів корекції тренувального процесу, залежно від стану, рівня підготовленості та показників змагальної діяльності на чітко означеному етапі багаторічної підготовки, або періоді річного циклу, та прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання гравців з різним рівнем підготовленості у змагальній діяльності з урахуванням завдань команди та специфічності виду спорту. Також даний модуль технології спрямовано на визначення її ефективності та подальшого удосконалення різних її складових.

Для успішного впровадження запропонованої нами загальної технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічної підготовки важливе значення має підготовка висококваліфікованих фахівців, створення організаційно-методичних умов, які б відповідали сучасності, що потребує наукового обґрунтування теоретичних та методичних засад підвищення кваліфікації фахівців з командних спортивних ігор. Проведене дослідження дозволило розробити ряд нових наукових положень та отримати висновки, які у сукупності вирішують важливу наукову проблему – розробку теоретико-методичних засад з контролю у командних спортивних іграх на різних етапах багаторічної підготовки.

Дискусія. Аналіз науково-методичної літератури, накопиченої в теорії та методиці спортивної підготовки, свідчить про великий обсяг як теоретичного, так і експериментального матеріалу з різних видів контролю в олімпійському спорті [10, 11] та у командних спортивних іграх зокрема [6].

Слід відзначити, що уявлення про систему контролю постійно змінювалось залежно від тенденцій спорту. Проте великий масив наукових знань не об'єднаний у цілісну систему, в якій органічно взаємопов'язані контроль з етапами багаторічної підготовки; періодами річного циклу; видами підготовленості; рівнем кваліфікації, віковими особливостями спортсменів; ігровими амплуа та соціальним статусом в команді.

Проведений аналіз свідчить про те, що вдосконалення системи контролю у командних спортивних іграх повинне базуватись на фундаментальних працях спортивних науковців, присвячених контролю, але з урахуванням тенденцій розвитку ігрових видів спорту.

Низкою вчених обґрунтовано підхід щодо об'єкту контролю змагальної діяльності, як індивідуально одного гравця, диференційовано – групи гравців, та команди в цілому [1, 6, 17]. Однак, теоретичного наукового обґрунтування такого підходу щодо об'єкту контролю підготовленості атлетів та тестів, у яких би брали участь й оцінювалась діяльність гравців не тільки індивідуально, але й групами та командою, у доступній нам науково-методичній літературі не знайдено.

Також у спеціалізованій літературі представлено багато різних технологій щодо реалізації, проектування або впровадження тих чи інших систем управління у сферу фізичної культури і спорту.

Наприклад, Андрєвою О.В. зі співавторами розроблено технологію проектування рекреаційної діяльності старшокласників, а також впровадження технології проектування активної рекреаційної діяльності різних груп населення [2, 3]. Сушко Р. зі співавторами обґрунтовано технологію підготовки збірних команд у спортивних іграх з урахуванням чинників міграції [12]. Сушко Р., Дорошенко Е. представлено різні рівні впровадження технології підготовки збірних команд у спортивних іграх з урахуванням чинників міграції [13]. Лісенчук Г., Тищенко В.О. представлено технології контролю техніко-тактичної підготовленості в футболі [8]. В.І. Циганком [16] представлено технологію діагностики, аналіз і результати змагальної діяльності у гандболі із застосуванням автоматизованої системи та модуля аналізу статистичної інформації. Блавт О.З. здійснено теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі системи контролю, розроблено технологію реалізації концепції тестового контролю у фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп [4].

Однак наш підхід у теоретичному обґрунтуванні технології реалізації системи контролю передбачає урахування особливостей та суттєвих відмінностей у структурі змагальної діяльності та у програмному навантаженні навчального матеріалу на кожному етапі багаторічної підготовки спортсменів. Отже, система контролю та технологія її реалізації повинна також мати характерні особливості відповідно до спрямованості стадії та етапу багаторічної підготовки, що в більшій мірі дозволяє оптимізувати процес управління тренувальною та змагальною діяльністю, як на конкретному етапі багаторічної підготовки, так і продовж багаторічного удосконалення у окремій командній спортивній грі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті дослідження розроблено та теоретично обґрунтовано технологію реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічної підготовки, що передбачає експериментально обґрунтовані складові; враховує принципи технології реалізації, організаційно-методичні умови ефективною реалізації, чотири модулі, що віддзеркалюють етапи впровадження та інші компоненти технології.

Впровадження технології реалізації системи контролю у систему підготовки спортсменів у командних спортивних іграх буде сприяти підвищенню ефективності системи контролю за такими критеріями, як: результативність, оптимальність, керованість, мотиваційна значущість.

Перспективи подальших досліджень полягають в теоретичному обґрунтуванні організаційно-методичних умов технології реалізації системи контролю на кожному етапі багаторічної підготовки.

Зіткнення інтересів. Автори заявляють, що немає ніяких зіткнень інтересів відповідно матеріалів цієї статті.

Список літературних джерел

1. Ал Фартусі Мустафа Асаад. Особенности функционального обеспечения специальной работоспособности баскетболистов в процессе моделирования игровых вариаций / Ал Фартусі Мустафа Асаад, Андрей Дьяченко/ Спортивна наука України. – 2015. – №3 (67). – С.43–47.
2. Андрєєва О. Технологія проектування рекреаційної діяльності старшокласників / О.В. Андрєєва, Н.В. Ковальова // Теорія і методика фізичного виховання і спорту, 2012. – № 2. – С. 29-33.

References

1. Al Mustafa Asaad., Andrey D'yachenko. Osobennosti funktsionalnogo obespecheniya specialnoy rabotosposobnosti basketbolistov v protsesse modelirovaniya igrovih variatsiy. Sportivna nauka Ukraini. – 2015. – № 3 (67). – S.43–47.
2. Andreeva O., Kovalyova N. Tehnologiya proektuvannya rekreaciynoi diyalnosti starshoklasnikov // Teoriya i metodika fizichnogo vihovannya I sportu, 2012. – № 2. – S. 29-33.
3. Andreeva O. Rozrobka ta vprovadjennya tehnologii

3. Андреева О. Розробка та впровадження технологій проектування активної рекреаційної діяльності різних груп населення / О. Андреева // Спортивний вісник Придніпров'я, 2015. № 1. – С. 4-9.
4. Блавт О.З. Процесуальний компонент педагогічної технології реалізації тестового контролю у фізичному вихованні спеціальних медичних груп. О. Блавт // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2015. – № 2. – С. 11-16.
5. Годик М.А., Скородумова А.И.. Комплексный контроль в спортивных играх [Текст]. М.: Советский спорт, 2010. 336 с.
6. Дорошенко Е. Ю., Сердюк Д. Г., Мітова О. О. Удосконалення техніко-тактичних дій висококваліфікованих гандболістів: проблеми, пошуки, шляхи вирішення: монографія. Запоріжжя : ЛПКС ЛТД, 2016. 436 с.
7. Костюкевич В. М., Врублевський Є.П., Вознюк Т.В. [та ін.] Теоретико-методичні основи контролю у фізичному вихованні та спорті [монографія]. за заг. ред. В.М. Костюкевича. Вінниця: ТОВ «Планер»; 2017. 191 с.
8. Лисенчук Г., Тищенко В. Технології контролю техніко-тактичної підготовленості в футболі. Наука в олімпійському спорті. Київ: Олімпійська літ-ра, 2019. № 3. С. 88-96.
9. Мітова О.О. Уніфікований алгоритм комплексного контролю підготовленості спортсменів у командних спортивних іграх. / О.О. Мітова // Наука в Олімпійському спорті. – 2019. – №2 – С.16-28.
10. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн. К.: Олимпийская литература; 2015. Кн. 1. 680 с.
11. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн. К.: Олимпийская литература; 2015. Кн. 2. 752 с.
12. Сушко Р, Головач І, Іваненко Г, Швець С. Технологія планування підготовки в баскетболі з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2019; 1(1): 49-56.
13. Сушко Р., Дорошенко Е. Технологія підготовки збірних команд у спортивних іграх з урахуванням чинників міграції. Спортивний вісник Придніпров'я. – Дніпро: 2019. – № 3. – С. 68 – 77.
14. Теоретико-методичні основи управління процесом підготовки спортсменів різної кваліфікації: колективна монографія / за заг. ред. В.М. Костюкевича. – Вінниця, ТОВ «Планер», 2018.– 418 с.
15. Тищенко В.О., Омеляненко Г.А., Батирь К.О. Система комплексного контролю в гандболі. Вісник Запорізького національного університету : збірник наук. праць. Фізичне виховання та спорт. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2018. № 2. С. 124-129.
16. Цыганок В.И. Информационная модель соревновательной деятельности в гандболе высших достижений / В.И. Цыганок // Фізичне виховання. спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2013. – № 1. – С. 394-400.
17. Шинкарук О.А. Инструментальні методи діагностики в системі комплексного контролю організму спортсменів високої кваліфікації/ Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики : матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., 15 травня 2018 р., Київ / МОН України, Київ. ун-т імені Бориса Грінченка ; за заг. ред. Савченка В.М. ; [редкол.: Лопатенко Г.О., Савченко В.М., Спесивих О.О., Білецька В.В. та ін.]. – К. : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. – с.178-181.
18. Шинкарук О. Використання тестів у процесі контролю фізичної підготовленості спортсменів // Актуальні проєктування активної рекреаційної діяльності різних груп населення. Sportivniy visnik Pridniprov`ya, 2015. № 1. – С. 4-9.
4. Blavt O.Z. Protzesualniy component pedagogichnoi tehnologii realizacii testovogo kontroly u fizichnomu vihovanni specialnih medichnih grup Sportivniy visnik Pridniprov`ya. – 2015. – № 2. – С. 11-16.
5. Godik M.A. Skorodumova A.I. Kompleksniy control v sportivnih igrah. M.: Sovetskiy sport, 2010. 336 s.
6. Doroshenko E.Yu., Serduk D.G., Mitova O.O. Udoskonalennya tehniko-taktichnih div visokokvalifikovanih gandbolistiv: problemi, poshuki, shlyahi virishennya: monografiya. Zaporizhya : LIPS LTD, 2016. 436 s.
7. Kostukevich V.M., Vrublevskiy E.P., Voznyuk T.V. [ta in.] Teoretiko-metodichni osnovi kontroly u fizichnomu vihovanni ta sporti [monografiya]. za zag. red. V.M. Kostukevicha. Vinnitza: TOV «Planer»; 2017. 191 s.
8. Lisenchuk G., Tizcenko V. Tehnologii kontroly tehniko-taktichnoi pidgotovlenosti v futboli. Nauka v olimpiyskom sporte. Kiev. Olimpiyska literature, 2019. № 3. S. 88-96.
9. Mitova O.O. Unifikovaniy algoritm kompleksnogo kontroly pidgotovlenosti sportsmeniv u komandnih sportivnih igrah. *Nauka v Olimpiyskomu sporti*. 2019;2:16-28.
10. Platonov V.N. Sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte. Obshaya teoriya i ee prakticheskie prilozheniya: [ucheb. dlya trenerov] : v 2 kn. K. : Olimp. literatura, 2015; B.1, 680 s.
11. Platonov V.N. Sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte. Obshaya teoriya i ee prakticheskie prilozheniya: [ucheb. dlya trenerov] : v 2 kn. K. : Olimp. literatura, 2015; 2:752 s.
12. Sushko R., Golovach I., Ivanenko G., Shvetz S. Tehnologiya planuvannya pidgotovki v basketboli z urahuvannyam vplivu chinnikiv globalizacii sportu vitzih dosyagnen'. *Sportivna nauka ta zdorov'ya ludini*. 2019; 1(1): 49-56.
13. Sushko R., Doroshenko E., Tehnologiya pidgotovki zbirnih komand u spornivnih igrah z urahuvannyam chinnikiv migracii. *Sportivniy visnik Pridniprov`ya*. – Dnipro: 2019;3:68–77.
14. Teoretiko-metodichni osnovi upravlinnya procesom pidgotovki sportsmeniv riznoi kvalifikacii: kolektivna monografiya/ za zag. red. V.M. Kostukevicha – Vinnitza, TOV «Planer», 2018.– 418 s.
15. Tizcenko V.O., Omelyanenko G.A., Batir K.O. Sistema kompleksnogo kontroly v gandboli. *Visnik Zaporizkogo nacionalnogo universitetu*: zbirnik naukovih prac. Fizichne vihovannya ta sport. Zaporizhya: Zaporizkiy nacionalniy universitet, 2018. № 2. S. 124-129.
16. Tziganok V.I. Informaciyna model sorevnovatelnoy deyatelnosti v gandbole. Fizichne vihovannva. sport I kultura zdorov`ya u suchasnomu suspilstvi. – 2013. – № 1. – S. 394-400.
17. Shinkaruk O.A. Instrumenyalni metodi diagnostiki v sistemi kompleksnogo kontroly organizmu sportsmeniv visokoi kvalifikacii / Zdorov`ya, fizichne vihovannya i sport: perspektivi ta kraci praktiki : mater. Mijnarod. nauk-konf., 15 travnya 2018 r., Kiiiv / MON Ukraini, Kiiiv. un-t imeni Borisa Grinchenka ; za zag. red. Savchenka ; [redkol.: Lopatenko G.O., Savchenko V.M., Spesivih O.O., Biletska V.V. ta in.]. – K. : Kiiiv. un-t imeni Borisa Grinchenko, 2018. – s. 178-181 http://elibrary.kubg.edu.ua/23898/1/A_Yeretyk_I_Sukha_r_MMK_FZFVS.pdf
18. Shinkaruk O.A. Vikoristannya testiv u processi kontroly fizichnoi pidgotovlenosti sportsmeniv // Aktualni problemi fizichnogo vihovannya ta metodiki sportivnogo trenuvannya. – Vinnitza : TOV «Planer», 2018. – № 1. –

проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2018. – № 1 – С. 47–53

19. Byshevets N., Shynkaruk O., Stepanenko O., Gerasymenko S., Tkachenko S., Synihovets I., Filipov V., Serhiyenko K., Iakovenko O. Development skills implementation of analysis of variance at sport-pedagogical and biomedical researches// Journal of Physical Education and Sport, University of Pitesti, Journal of Physical Education and Sport (JPES), Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), Vol 19 (Supplement issue 6), Art 311 pp 2086 – 2090, 2019 online ISSN: 2247 – 806X; p-ISSN: 2247 – 8051; ISSN – L = 2247 – 8051 © JPES DOI:10.7752/jpes.2019.s6311

20. Doroshenko E., Sushko R., Koryahin V., Pityn M., Tkalich I., Blavt O. The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods. *Human Movement*. 2019. vol.20(4). P.33-40. doi:https://doi.org/10.5114/hm.2019.85091. pdf.

21. Kostiukevych V., Imas Y., Borisova O., Dutchak M., Shynkaruk O., Kogut I., Voronova V., Shlonska O., Stasiuk I. Modeling of training process of athletes in sports games in annual macrocycle. *Journal of Physical Education and Sport*, 18 Supplement issue 1, Art 44. 2018. 327-34

22. Solovey O.M., Mitova O.O., Solovey D.O., Boguslavskiy V.V., Ivchenko O.M. Analysis and generalization of competitive activity results of handball clubs in the game development aspect. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. (Web of since) 2020. 01. P. 36-43.

23. Sushko R., Vysochina N., Vorobiova A., Doroshenko E., Pastuhova V., Vysochin F. Psychological selection in game sports on the basketball example. *Journal of Physical Education and Sport ® (JPES)*, Vol.19 (3), Art. 250, P. 1708 – 1714, 2019. DOI:10.7752/jpes.2019.03250

24. Tyshchenko V., Lisenchuk G., Odynets T., Cherednichenko I., Lytvynenko O., Boretska N., Semeryak Z. (2019). The concept of building control for certain components of the system for training handball players. *Journal of Physical Education and Sport*, 19(4), Art 200, 1380-1385. DOI:10.7752/jpes.2019.s4200

S. 47-53

19. Byshevets N., Shynkaruk O., Stepanenko O., Gerasymenko S., Tkachenko S., Synihovets I., Filipov V., Serhiyenko K., Iakovenko O. Development skills implementation of analysis of variance at sport-pedagogical and biomedical researches. *Journal of Physical Education and Sport, University of Pitesti, Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, Vol 19 (Supplement issue 6), Art 311 pp 2086 – 2090, 2019 online ISSN: 2247 – 806X; p-ISSN: 2247 – 8051; ISSN – L = 2247 – 8051 © JPES DOI:10.7752/jpes.2019.s6311

20. Doroshenko E., Sushko R., Koryahin V., Pityn M., Tkalich I., Blavt O. The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods. *Human Movement*. 2019; 20(4). 33-40. doi:https://doi.org/10.5114/hm.2019.85091. pdf.

21. Kostiukevych V., Imas Y., Borisova O., Dutchak M., Shynkaruk O., Kogut I., Voronova V., Shlonska O., Stasiuk I. Modeling of training process of athletes in sports games in annual macrocycle. *Journal of Physical Education and Sport*, 18 Supplement issue 1, Art 44. 2018. 327-34

22. Solovey O.M., Mitova O.O., Solovey D.O., Boguslavskiy V.V., Ivchenko O.M. Analysis and generalization of competitive activity results of handball clubs in the game development aspect. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. (Web of since) 2020. 01. P. 36-43.

23. Sushko R., Vysochina N., Vorobiova A., Doroshenko E., Pastuhova V., Vysochin F. Psychological selection in game sports on the basketball example. *Journal of Physical Education and Sport ® (JPES)*, Vol.19 (3), Art. 250, P. 1708–1714, 2019. DOI:10.7752/jpes.2019.03250

24. Tyshchenko V., Lisenchuk G., Odynets T., Cherednichenko I., Lytvynenko O., Boretska N., Semeryak Z. (2019). The concept of building control for certain components of the system for training handball players. *Journal of Physical Education and Sport*, 19(4), Art 200, 1380-1385. DOI:10.7752/jpes.2019.s4200

DOI: doi.org/10.31652/2071-5285-2020-10(29)-83-91

Відомості про автора:

Мітова О. О.; orcid.org/0000-0002-4309-9261; elenamitova@ukr.net; Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, вул. Набережна Перемоги, 10, Дніпро, 49094, Україна.